

T. M. U.

Culture and Folk Literature

E-ISSN: 2423-7000

Vol. 8, No. 33

July, August & September 2020

Individuation in the *Khorshid-Va-Mahpareh* Poem based on Jung's Theory of Archetypes

**Saleh Bouazar¹ Mohammadreza Rouzbeh*²
Safieh Moradkhani³**

1. PhD Candidate of Persian Language and Literature, Lorestan University, Lorestan, Iran.
2. Associate Professor of Persian Language and Literature, Lorestan University, Lorestan, Iran.
3. Assistant Professor of Persian Language and Literature, Lorestan University, Lorestan, Iran.

Abstract

Archetypal criticism is one of the approaches of contemporary literary criticism that explores and explains the influence of myths and archetypes as well as their role in literature. Individualization is one of the most prominent archetypes of Jung's archetypal theory. In the story of *Khorshid-Va-Mahpareh*, Khorshid, as the hero of the story, encounters a lot of hardships and sequels to reach his beloved, including magical Arghaván, crafty Aín-balay, cannibal Negros, rival Marzbán, stormy sea, etc. In addition to the archetypal phenomena in the collection such as magic, witches, supernatural actions, and archetypal symbols, archetypes such as journey, individuality, dream, mother, hero, and so on have been used to investigate and analyze individualization from the perspective of Jung's archetypal theory. Accordingly, Khorshid, the protagonist of the story, reached out to his beloved after going through a heroic journey, overcoming shadows and negative anima, and achieved self-individuality through the help of the Old Wise Man and the essence of love, and then had a rebirthed.

Keywords: Archetypal analysis; individualization; Jung; *Khorshid-Va-Mahpareh*; Mirza Mohammad Saeed Tabibi Ghomi.

Introduction

Carl Gustav Jung (1875-1861) was a famous Swiss psychologist and psychiatrist who founded the school of analytical psychology by distancing

Received: 06/12/2019
Accepted: 12/05/2020

* Corresponding Author's E-mail:
Rayan.roozbeh@yahoo.com

T. M. U.

Culture and Folk Literature

E-ISSN: 2423-7000

Vol. 8, No. 33

July, August & September 2020

himself from his professor, Freud. One of Jung's most important theories in the field of psychology is the discovery of the collective subconscious mind and the elements of archetypes. Jung divides the human subconscious into two parts, the individual and the collective subconscious. In his view, the collective unconscious is a deeper layer in the mind that contains exemplary forms. Jung considers examples or archetypes to be images of phenomena formed from the ancient world and the insights and reflections of our ancient ancestors, which are inherited in the subconscious mind of all human beings. Accordingly, he called these mythical and exemplary forms, which are in the collective psyche of the man and are the result of human instinctual experiences, "archangel" or "archetype." "Archetypes are subconscious images of instincts, or the patterns of instinctive behaviors" (Jung, 1397, p. 57).

Anima, Animus, Niqab, Shadow, Journey, Pyrrhic, Self-Integrity, and Individuality are some of the most important archetypes in Jungian theory. "Jung saw myths as the manifestation of collective unconscious thoughts" (Snowden, 2009, p. 11). Analyzing the archeology of literary works, including this one, we find the foundations of the myths embodied in these works.

Objectives and research questions

Examining and analyzing the texts of Persian poetry and prose from different perspectives and at the levels of meaning and structure can greatly contribute to their deeper understanding. The critique of archeology is one of these approaches. Mythical works, love poems and dreams, including the poem "Xorshid and Mahpareh" by Mohammad Saeed TabibQomi (11 AH), are the most suitable platform for the manifestation of archetypes. Thus, this research seeks to answer the following questions:

1. Which archetypes can be examined in Xorshid and Mahpareh system?
2. How have archetypes and symbols been effective in shaping the character of the hero?
3. Can Xorshid successfully go through the process of individuality through its psychological journey?

T. M .U.

Culture and Folk Literature

E-ISSN: 2423-7000

Vol. 8, No. 33

July, August & September 2020

Discussion

The archetype of the hero in myths, epics, and legends is one of the most prominent figures which embodies the ideals and desires of a nation. The subject of heroic hunting is usually discussed in most Iranian provinces. Accordingly, in the process of the individuality, Xorshid begins with a short trip for hunting. "Hunting is the elimination of ignorance and evil tendencies and the pursuit of God's footsteps, and this is the path that leads to the great nature" (Chevalier, 2008, p. 4-72). The following is a case in point:

When the sun saw the deer, it immediately began to hunt it (TabibQomi, 2009, p. 151).

Shadow is also one of the important archetypes of Jung's theory. Shadows block Xorshid's path to individuality; but he overcomes these obstacles by arresting the old man and his inner foresight. Another important example of Jungian psychology is the archetype of the male anima or psyche. In the system of Xorshid and Mahpareh, the fog is an example of a positive anime, and the purple wizard is a manifestation of the negative anime that the hero destroys under the guidance of the wise old man. In this poem, "Saba" the midwife, "Mehr" the mother of Mahpareh, "Golrokh" the mother of Xorshid, and "Mahpareh" are the old examples of the mother who help the hero in difficult situations. The archetype of an exemplary mother, with her innate foresight, appears to the hero in times of distress, and helps him out, because "the mother is the manifestation of the collective unconscious and the fountain of life" (Jung, 2011, p. 104). At the beginning of the story of Xorshid and Mahpareh, a deer that appears on Xorshid's hunting ground, and then leads him to Anima. An excerpt from an old-fashioned old saying:

The fearless deer hunting for milk came to the spring in agility (TabibGhomi, 2009, p. 152).

Death and birth, and spring and self are also important archetypes of Jung's thought that are manifested in this system, as the loving marriage of the sun with the moon is the culmination of its ancient manifestation. Numbers in myths and religions are symbolic in nature. In the system of the sun and the moon, number seven has a variety of symbolic manifestations.

T. M .U.

Culture and Folk Literature

E-ISSN : 2423-7000

Vol. 8, No. 33

July, August & September 2020

First of all, after hearing the name of the sun and falling in love with it, Mehreh comes to Ray from Oman every "week" to see the sun:

He went to see his beloved every week out of love (TabibQomi, 2009, p. 149).

Number "fourteen", which is a symbol of evolution, has been used in this system to show the process of spiritual evolution of the hero.

Conclusion

Among the characters who have appeared to guide and arrest the hero are Saad, Sabaida, Raad and Moftah, Mahpareh (Anima), Golrokh and Mehr (archetype of his mother), Minister Bahram Shah (Pabrkhrd), among others. In the final stages of the individuality process, Mehr, as the old mother, supported by the unseen forces – such as Raad and Moftah and the minister Bahram Shah in the "old house" of PirKherad - helps the hero to advance the prominent shadows. In other words, it eliminates the same evil of the sorcerer, the border guard, and the negative anime (purple). The symbols of archeology in the system of the Xorshid and Mahpareh, such as number seven, number fourteen, water and springs, form a diagram of the hero's individuality process, and show the hero's transcendence and his spiritual conflict. As a result, according to the archaeological theme, all the details, places, elements, and motifs of the system have an archaic and symbolic dimension, and indicate the depth of the myth.

References

- Chevalier, J. & Gheerbrant, A. (2008). *Dictionary of symbols* (translated into Farsi by Soudabeh Fazayeli). Tehran: Jeyhun.
- Jung, C. (2011). *Psychology and alchemy* (translated into Farsi by Mahmoud Behfrozi). Tehran: Jami.
- Jung, C. (2017). *The archetypes and the collective unconscious* (translated into Farsi by Farnaz Ganji and Mohammad BaqerIsmailpour). Tehran: Jami.
- Snowden, R. (2009). *Teach yourself Jung* (translated into Farsi by Nooruddin Rahmanian). Tehran: Ashian.
- TabibQomi, M. (2009). *Xorshid and Mahpareh* (edited by Hassan Zolfaghari and Jalil Asgharian Rezaei). Tehran: Cheshmeh.

فرایند فردیت در منظومه خورشید و مه پاره، بر اساس نظریه کهن‌الگویی یونگ

صالح بوعدار^۱ محمدرضا روزبه^{۲*} صفیه مرادخانی^۳

(دریافت: ۱۳۹۸/۹/۱۵ پذیرش: ۱۳۹۹/۲/۲۳)

چکیده

در قرن بیستم و با شکوفایی نظریه اسطوره‌ای و کهن‌الگویی یونگ، پس از آنکه پیش‌تر، انسان‌شناسان برای مطالعات انسان‌شناسانه خود از اسطوره‌ها و ادبیات سود می‌جستند، در این مرحله بیشتر نقد کهن‌الگویی و اسطوره‌ای بود که آثار ادبی و اسطوره‌ای را از منظر کهن‌الگویی تحلیل می‌کرد. بنابراین، نقد کهن‌الگویی رویکردی میان‌رشته‌ای است که به کشف و تبیین و تأثیر اسطوره‌ها و کهن‌الگوها و نقش آن‌ها در ادبیات می‌پردازد. «فردیت» از برجسته‌ترین کهن‌الگوهای نظریه کهن‌الگویی یونگ است. در داستان خورشید و مه پاره، خورشید به‌منزله قهرمان داستان، برای رسیدن به معشوق خویش با عقبه‌ها و مشقتهاهای فراوانی مواجه می‌شود که از جمله آن‌ها می‌توان به ارغوان جادوگر، عین بلای حيله‌گر، زنگیان آدم‌خوار، مرزبان رقیب، دریای طوفانی و... اشاره کرد. در این منظومه، علاوه بر پدیده‌های کهن‌الگویی چون جادو و جادوگری و اعمال خارق‌العاده و نمادهای کهن‌الگویی، کهن‌الگوهای سفر، فردیت، خواب، مادر، قهرمان و

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه لرستان، لرستان، ایران.

۲. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه لرستان، لرستان، ایران (نویسنده مسئول)

*Rayan.roozbeh@yahoo.com

۳. استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه لرستان، لرستان، ایران.

... دیده می‌شوند. این امر سبب شده است تا فرایند فردیت در این منظومه را از زاویه نظریه کهن‌الگویی یونگ بررسی و تحلیل کنیم. بر این اساس، «خورشید» قهرمان این منظومه، پس از طی سفری قهرمانی و غلبه بر سایه‌ها و آنیمای منفی، به وصال می‌رسد و فردیت خویش را به‌مدد دستگیری پیرخرد و جوهر عشق محقق می‌سازد و تولدی دوباره می‌یابد. روش تحقیق در پژوهش حاضر، روش کتابخانه‌ای و به شیوه توصیفی - تحلیلی است.

واژه‌های کلیدی: تحلیل کهن‌الگویی، فردیت، یونگ، خورشید و مه‌پاره، میرزا محمدسعید طیب قمی.

۱. مقدمه

کارل گوستاو یونگ^۱ (۱۸۷۵ - ۱۹۶۱)، روان‌شناس و روان‌پزشک مشهور سوییسی، با جدایی از استاد خود، فروید، مکتب روان‌شناسی تحلیلی را پایه‌گذاری کرد. یکی از مهم‌ترین نظریه‌های یونگ در عرصه روان‌شناسی، کشف ضمیر ناخودآگاه جمعی و عناصر آرکی‌تایپ‌هاست. یونگ ناخودآگاه انسان را متشکل از دو بخش ناخودآگاه فردی و جمعی می‌داند. از نظر وی ناخودآگاه جمعی لایه عمیق‌تری در ذهن است که حاوی صورت‌های مثالی است. یونگ صور مثالی یا کهن‌الگوها را تصاویر پدیده‌هایی شکل‌گرفته از دنیای کهن و بینش و تأملات اجداد باستانی ما می‌داند که در ضمیر ناخودآگاه همه انسان‌ها به ارث می‌رسد. بر این اساس، وی این صور اساطیری و مثالی را که در بخش روان جمعی آدمی قرار دارند و حاصل تجارب غریزی انسان‌اند، «کهن‌الگو» یا «آرکی‌تایپ» نامیده است. «کهن‌الگوها، تصاویر ناخودآگاه غریزی و به عبارت دیگر، الگوی رفتارهای غریزی می‌باشند» (یونگ، ۱۳۹۷: ۵۷).

آنیمای، آنیموس، نقاب، سایه، سفر، پیرخرد، تمامیت خویشتن و تفرد از مهم‌ترین کهن‌الگوهای موجود در نظریه یونگ‌اند. «یونگ اسطوره‌ها را تجلی اندیشه‌های ناخودآگاه جمعی می‌دانست» (اسنودن، ۱۳۸۸: ۱۱). پژوهش در زمینه نقد کهن‌الگویی، آفاق جدیدی را پیش روی خواننده می‌گشاید. با نقد کهن‌الگویی آثار ادبی، به بن‌مایه‌های اسطوره‌ای تجلی‌یافته در این آثار پی می‌بریم. همچنین، برای مطالعات بین‌رشته‌ای،

نظریه کهن‌الگویی یونگ می‌تواند بستر مناسبی برای شناسایی موقعیت‌ها و شخصیت‌های کهن‌الگویی غالب در این منظومه‌ها و زوایا و خفایای آن‌ها باشد. با توجه به این امر و نبودن تحقیقی مستقل در باب کهن‌الگویی در زمینه منظومه خورشید و مه پاره، تحلیل کهن‌الگویی این منظومه ضروری است.

۲. بیان مسئله

بررسی و تحلیل متون نظم و نثر فارسی از دیدگاه‌های مختلف نقد ادبی در ساحت معنا و ساخت می‌تواند به فهم عمیق آن‌ها کمک فراوانی کند و نقد کهن‌الگویی یکی از این رویکردهاست. آثار اساطیری، منظومه‌های عاشقانه و رؤیاهای مناسب‌ترین بستر برای تجلی کهن‌الگوها هستند. به نظر می‌رسد، منظومه خورشید و مه پاره اثر میرزا محمدسعید طبیب قمی (۱۱ق) از جمله این آثار است؛ زیرا این منظومه، روایتگر عشق و دلدادگی قهرمان داستان و رویارویی او با موانع بغرنج برای رسیدن به معشوق و کسب فردیت است. همین امر سبب شده است تا این منظومه را از زاویه نظریه کهن‌الگویی یونگ تبیین و فرایند تجلی کهن‌الگوها (انواع آرکی تایپ شخصیت و نمادهای کهن‌الگویی) را از خلال سیر داستانی منظومه، تحلیل و تفسیر کنیم. ما در این پژوهش در پی پاسخ‌گویی به این پرسش‌ها هستیم:

۱. کدام آرکی تایپ‌ها (کهن‌الگوها) در منظومه خورشید و مه پاره قابل بررسی است؟
۲. چگونه کهن‌الگوها و نمادهای کهن‌الگویی، در شکل‌گیری شخصیت قهرمان مؤثر بوده‌اند؟
۳. آیا خورشید از رهگذر سیروسفر روان‌شناختی خویش، می‌تواند فرایند فردیت را با موفقیت سپری کند؟

۳. پیشینه تحقیق

در زمینه نقد و بررسی کهن‌الگویی در آثار مختلف، مقالات زیادی نوشته شده که از جمله آن می‌توان به برخی موارد اشاره کرد:

۱. «جمشید در گذر از فردانیت (نقد کهن‌الگویی داستان جمشید و خورشید اثر سلمان ساوجی)»، نوشته غلام‌حسین شریفی ولدانی و محبوبه اظهري (۱۳۹۱). این مقاله به تحلیل کهن‌الگوی فردیت و مشکلاتی که قهرمان داستان، یعنی جمشید، در راه رسیدن به آنیمای خویش «خورشید» و کسب هویت خود با آن‌ها روبه‌رو بوده، پرداخته است و کهن‌الگوهایی را که در طی فرایند فردیت جمشید، رخ داده، تحلیل کرده است.
۲. «تحلیل داستان گل و نوروز خواجوی کرمانی با تأکید بر فرایند فردیت یونگ»، نوشته محسن محمدی فشارکی و نسرين ستایش (۱۳۹۷). این مقاله به تحلیل فرایند فردیت می‌پردازد و با توجه به کهن‌الگوهای مطرح، به رمزگشایی داستان گل و نوروز می‌پردازد و در پایان، فرایند فردیت را تبیین می‌کند.
۳. «تحلیل کهن‌الگویی الهی‌نامه عطار (داستان زن صالحه)»، نوشته حسن‌علی پورمند و رؤیا روزبهانی (۱۳۹۷). این مقاله با محور قرار دادن شخصیت‌ها، موقعیت‌ها و نمادهای کهن‌الگویی سعی در تحلیل داستان دارد و به دنبال نشان دادن این است که «زن صالحه» پس از پشت سر گذاشتن مراحل سخت سفر خویشتن و رویارویی با آنیموس، پرسونا و پیر خرد به فردیت دست می‌یابد.
۴. «خورشید و مه‌پاره؛ بررسی و تحلیل بن‌مایه‌های داستانی، به همراه گزارش» نوشته حسن ذوالفقاری (۱۳۸۷). این مقاله ضمن گزارش و معرفی منظومه خورشید و مه‌پاره و سراینده، به بررسی بن‌مایه‌های داستانی این منظومه و مشابهت‌های ساختاری آن با داستان‌های مشابه می‌پردازد.
۵. «بررسی ساختار روایتی داستان خورشید و مه‌پاره بر پایه نظریه گریماس»، نوشته محمد امیر عبیدی‌نیا و فریبا ملک‌زاده (۱۳۹۵). نویسندگان در این مقاله کوشیده‌اند تا به شیوه توصیفی - تحلیلی به بررسی ساختار روایتی داستان خورشید و مه‌پاره بر اساس نظریه گریماس بپردازند و در پایان، نشان دهند که ساختار و پیوستگی داستان، بر اساس زنجیره‌های روایی و همچنین، الگوی کنشی روایت، با نظریه گریماس منطبق است.

۶. «بررسی ساختار روایی خورشید و مه‌پاره بر اساس دیدگاه پراپ»، نوشته اسحاق میر بلوچ‌زایی و همکاران (۱۳۹۴). این مقاله به بررسی و واکاوی منظومه خورشید و مه‌پاره بر اساس خویشکاری‌های سی‌ویک‌گانه پراپ می‌پردازد و در پایان، نتیجه می‌گیرد که این منظومه بیشتر خویشکاری‌های پراپ را، به‌جز دو خویشکاری، با همان توالی و تعریف داراست.
۷. «رابطه گونه روایی و شتاب منفی داستان با کارکردهای زبان غنایی (مطالعه موردی: منظومه خورشید و مه‌پاره)»، نوشته مولود طلایی و همکاران (۱۳۹۵). نویسندگان در این مقاله کوشیده‌اند تا الگوی زبان غنایی را از این منظومه استخراج و روابط روایی و شتاب منفی را در آن تبیین کنند. بر این اساس در جست‌وجوهای صورت‌گرفته، می‌توان گفت در زمینه نقد روان‌شناختی منظومه خورشید و مه‌پاره از منظر نظریه کهن‌الگویی یونگ، پژوهش مستقلی انجام نشده است.

۴. تحلیل کهن‌الگویی منظومه خورشید و مه‌پاره

در ابتدا، برای آنکه تصویر روشنی از داستان خورشید و مه‌پاره داشته باشیم، ارائه خلاصه‌ای از داستان ضروری است. خلاصه و معرفی داستان خورشید و مه‌پاره: منظومه خورشید و مه‌پاره اثر میرزا محمدسعید طیب قمی از شاعران قرن یازدهم هجری است. این منظومه شرح دلدادگی خورشید، پسر شاه ایران، به مه‌پاره، دختر یکی از فرماندهان پادشاه عمان است. آغاز حادثه عشق از سوی مه‌پاره است که تنها با شنیدن وصف خورشید از مادر خود، عاشق خورشید می‌شود. در این میان خورشید به شدت بیمار می‌شود. سرانجام، با وساطت صبای دایه، اولین دیدار عاشق و معشوق میسر می‌شود. سپس مه‌پاره به عمان برمی‌گردد و در عمان اسیر پسرعمه خویش، مرزبان می‌شود که سودای ازدواج با او را دارد. مرزبان از مه‌پاره خواستگاری می‌کند؛ اما مه‌پاره درخواستش را رد می‌کند. مرزبان دستور می‌دهد تا او را در سیاه‌چالی زندانی کند. از سوی دیگر خورشید و صبای دایه، پس از مدت‌ها سرگردانی در دریا به بیابانی می‌رسند و

به قلعه‌ای که به زنگیان متعلق بود، پا می‌نهند و اسیر زنگیان و رئیس آن‌ها، «اشمر»، می‌شوند. خورشید پس از اسارت در قلعه زنگیان، با کمک سعد، پسرخوانده اشمر، از آن جزیره می‌گریزد. آن‌ها پس از دو هفته سرگردانی در دریا به کشور هرمز می‌رسند. سعد و خورشید سرگذشت خود را برای وزیر بهرام‌شاه شرح می‌دهند. وزیر با کمک سپاه بهرام‌شاه، به شهر گلخن حمله می‌کند. سپس خورشید به کمک دوستان مادر مه‌پاره، به نام‌های رعد و مفتاح - که در کوه قاف ساکن بودند - به سوی مرزبان می‌تازد. خورشید مرزبان و ارغوان و عین بلا را می‌یابد و سر از نشان جدا می‌سازد. خورشید پس از دو هفته جست‌وجو، مه‌پاره را پیدا می‌کند.

خورشید با مه‌پاره ازدواج می‌کند. پس از چندی، شهریار ری کنج عزلت برمی‌گزیند و حکومت را به خورشید، شاه جوان، می‌سپارد.

۴ - ۱. کهن‌الگوی قهرمان و سفر قهرمانی

کهن‌الگوی قهرمان در اساطیر، حماسه‌ها و افسانه‌ها از برجسته‌ترین شخصیت‌هاست که تجسم آرمان و خواست و اراده یک ملت است. کهن‌الگویی که پای در سرزمین ناشناخته‌ها و رازآلود می‌گذارد و پس از رویارویی با سایه‌ها و موانع فراوان، سرانجام با احراز فتوحات بیرونی و درونی، به سرزمین خویش بازمی‌گردد. به عقیده کمپل:

سفر اسطوره‌ای قهرمان معمولاً تکریم و تکرار الگویی است که مراسم «گذار» نامیده می‌شود و دارای سه مرحله «جدایی»، «تشریف» و «بازگشت» است که می‌توان آن را «هسته اسطوره یگانه» نامید. یک قهرمان از زندگی روزمره دست می‌کشد و سفری مخاطره‌آمیز به حیطة شگفتی‌های ماوراءالطبیعه را آغاز می‌کند. وی در آنجا با نیروهایی شگفت، روبه‌رو می‌شود و به پیروزی قطعی دست می‌یابد. هنگام بازگشت از این سفر پر رمز و راز، «قهرمان» نیروی آن را دارد که به یارانش برکت و فضل نازل کند (۱۳۹۶: ۴۰).

مقوله شکار قهرمان معمولاً در بیشتر داستان‌های ایرانی مطرح شده است. در داستان هفت‌پیکر، بهرام گور یک‌بار در شکارگاه، شیری را با یک تیر بر گاوی می‌دوزد و بار دیگر، در پی گورخری، از یاران خود جدا می‌ماند. همچنین، در منظومه همای و

همایون خواجوی کرمانی، پس از آنکه همای (قهرمان داستان) برای شکار به صحرا می‌رود، گوری را می‌بیند و برای شکارش در پی‌اش می‌رود؛ اما هر چه تیر می‌اندازد کارگر نمی‌افتد و گور فرار می‌کند. بر این اساس، آغاز فرایند فردیت خورشید با سفری کوتاه و برای شکار صورت می‌گیرد. شکار اصولاً به معنای رفتن به سوی ساحت ناخودآگاهی است، چه قهرمان از مرحله پیشین گذر می‌کند و مرحله نوینی را برای خود رقم می‌زند. شکار نوعی سفر و «عبور از حجاب دانسته‌ها به سوی ناشناخته‌هاست. ...قهرمانی که قدم به آن سوی دیوار سنت‌های جامعه خود می‌گذارد به ناچار با یکی از دیوفرشته‌ها که هم خطرآفرین است و هم اعطاگر قدرت جادو، روبه‌رو خواهد شد» (همان: ۹۰ - ۹۱). خورشید در شکارگاه با آهوپی مواجه می‌شود که قهرمان را برای ملاقات با آنیما مهیا می‌سازد.

«شکار از بین بردن جهل و گرایش‌های پلید و پی گرفتن ردپای خداوند است و این راهی است که به ذات اعظم می‌رسد» (شوالیه، ۱۳۸۷: ۴/۷۲).

خورشید چو آن غزاله را دید شد گرم به صید او چو خورشید
خورشید ز پی دوان و او مست صحرا صحرا ز پیش می‌جست

(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۱۵۱)

مرزبان که از خواستگاران مه‌پاره و یکی از شخصیت‌های منفی داستان است، وقتی از عشق خورشید و مه‌پاره آگاه می‌شود، دستور می‌دهد تا خورشید را پیش وی آورند. مأموران خورشید را در خواب می‌ربایند و به عمان می‌برند:

فرمود که دیو صورتی چند چون باد صبا بر او شتابند

آرند ورا به زاری زار کز وی کشد انتقام دلدار

(همان: ۱۸۷)

خورشید این‌گونه با یورش سایه‌ها، سفر اکتشافی و پرمخاطره خویش را آغاز می‌کند. او در این سفر برای رسیدن به معشوق خویش با نیروهای منفی فراوانی مواجه می‌شود که از جمله آن‌ها می‌توان به ساحران و جادوگران اشاره کرد. سفر به نوعی سیر

و سلوک در ناخودآگاه است؛ زیرا در کهن‌الگوی سفر، قهرمان با زدودن نقاب و سایه، سیر خویش را به سوی «خود» آغاز می‌کند. «فرایند فردیت اغلب به وسیله سفری اکتشافی در سرزمینی ناشناخته نمادین می‌شود» (یونگ، ۱۳۸۷: ۴۳۰).

از منظر روان‌شناسی یونگ، فراق و بُعد مسافت میان قهرمان و آنیمایش، هم دلالتی عینی و جغرافیایی دارد، هم دلالتی روان‌شناختی و درونی. قهرمان در این میان دچار تکانه‌های روانی شدیدی می‌شود تا بتواند مهبای سیر در مسیر فردیت‌یابی شود.

یکی از رایج‌ترین نمادهای رؤیاگونه که بیانگر آزادی از راه تعالی است؛ مضمون سفر تنهایی یا زیارت است که به نوعی به زیارت روحانی است که نوآموز در خلال آن به کشف طبیعت مرگ نائل می‌آید، شباهت دارد. البته، این مرگ به منزله آخرین داوری یا آزمونی با ویژگی آیین آموزش نیست؛ بلکه سفری است به سوی آزادی، از خودگذشتگی و تجدید قوا که به وسیله ارواح شفیق راهبری و پشتیبانی می‌شود (همان: ۲۲۷).

۴ - ۲. سایه

سایه از آرکی‌تایپ‌های مهم نظریه یونگ است. در واقع، بخش درونی و لایه‌های پنهان شخصیت ماست که از عیان شدن آن هراسان می‌شویم؛ زیرا حاوی نکات اخلاقی زشتی است که تابوهای اجتماعی را زیر پا می‌گذارد. سایه چون از قلمرو تاریک ناخودآگاه شخصیت ما ناشی می‌شود، با تمام جنبه خودآگاه و اجتماعی ما سرناسازگاری دارد. «سایه آن شخصیت پنهان، سرکوب‌شده و اکثراً پست و گناهکاری است که شاخه‌های نهایی‌اش به قلمرو اجداد حیوانی ما باز می‌گردد و تمامی وجه تاریخی ضمیر ناخودآگاه را در بر می‌گیرد» (یونگ، ۱۳۹۰: ۴۴۴).

سایه گاهی در هیئت موانع طبیعی و فراطبیعی آشکار می‌شود و گاهی به صورت موجودات اهریمنی و وهمی مانند (دیو، غول، پری، جن، جادوگر و اژدها) که در بزنگاه‌های حساس فردیت، بر سر راه قهرمان ظاهر می‌شوند. در این منظومه اشمر، عین بلای حیل‌گر، زنگیان آدم‌خوار، مرزبان رقیب، قلعه جادو، دریای طوفانی و... می‌توانند از مصادیق بارز کهن‌الگوی سایه باشند و عین‌بلای جادوگر و مرزبان برجسته‌ترین و

سرسخت‌ترین آن‌هاست؛ زیرا هر عاملی که مانع رسیدن قهرمان به خودآگاهی و خویشتن شود، جلوه‌ای از جلوه‌های سایه محسوب می‌شود. یونگ می‌گوید:
من خویشتن همواره با سایه در ستیز است. این ستیز در کشمکش انسان بدوی برای دست‌یافتن به خودآگاهی به صورت نبرد میان قهرمان کهن‌الگویی با قدرت‌های شرور کیهانی که به صورت ازدها و دیگر اهریمنان نمود پیدا می‌کنند، بیان شده است (۱۳۸۷: ۱۷۵).

کز ناموران شهر گلشن بد فتنه‌گری وفاق دشمن
بر هم زن مرز، مرزبان نام بدخو و سیه‌دل و جفاکام ...
چون دیو به فتنه تیزدندان لب تشنه به خون دردمندان

(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۱۸۵ - ۱۸۶)

سایه‌ها در مسیر فردیت‌یابی خورشید مانع‌تراشی می‌کنند؛ اما او با دستگیری پیرخرد و فراست درونی خویش بر این موانع فایق می‌آید. «سایه، نزدیک‌ترین چهره پنهان در پس آگاهی است و نخستین بخش شخصیت است که در سفر به قلمرو ناخودآگاه روان پدیدار می‌شود و با سیمایی ترسناک و سرزنش‌آمیز، درست در آغاز راه پُریپچ‌وخم تفرّد می‌ایستد» (یاوری، ۱۳۹۶: ۱۷۷).

در روان‌شناسی یونگ قلعه مکمن غولان و جادوگران و سایه‌هاست. فرو افتادن قهرمان در قلعه ناخودآگاهی، درواقع، سفری در دل سایه‌هاست. «یونگ سفر انسان را به دنیای درون، سفر از سیاهی به سپیدی می‌داند، سفری که از دیدار با لایه‌های فردی سایه^۲ آغاز می‌شود و رفته رفته به لایه‌های عمقی‌تر روان می‌رسد» (همان: ۱۴۵). معمولاً در هجوم سایه‌ها و نیروهای منفی است که قهرمان استعداد و نیروهای بالقوه درونی خویش را به فعلیت می‌رساند.

همان‌طور که پیش‌تر هم گفتیم ساحران و جادوگران از نمودهای کهن‌الگوی سایه هستند. در منظومه خورشید و مه پاره، «عین بلا» پیرزن جادوگری است که موانع بسیاری را در برابر قهرمان و آنیمایش ایجاد می‌کند. یونگ می‌گوید:

شیطان یکی از صورت‌های دیرینه سایه است که جنبه خطرناک نیمه‌تاریک و ناشناخته انسان را نشان می‌دهد. یکی از مضامینی که در عرصه فرافکنی‌هایی که از

ضمیر ناخودآگاه جمعی سرچشمه می‌گیرد و پیوسته به آن بر می‌خوریم، ساحر شیطان صفت است که فعالیت‌هایش غالباً مرموز و اضطراب‌انگیز است (۱۳۹۰ الف: ۱۳۲).

زالیت درو، خدیو فرمان جادوگر و سحر ساز و فتان

هم عینِ بلاست، از دم قهر هم عین بلاست نامش از دهر

(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۱۹۸)

خورشید با دستگیری پیرخرد، عین بلای جادوگر را - که مظهری از مظاهر سایه‌هاست - ذبح می‌کند. اصولاً «پیش از شناختن سایه، روبه‌رو شدن با آنیما - که نزدیک‌ترین چهره پنهان در پس سایه و برخوردار از نیروهای جادویی افسون و تسخیر است - ممکن نیست» (یاوری، ۱۳۹۶: ۱۴۵).

۴ - ۳. آنیما (عنصر مادینه)^۳

از دیگر کهن‌الگوهای مهم روان‌شناسی یونگ، کهن‌الگوی آنیما یا روان زنانه مرد است. آنیما به‌سوی ناخودآگاه و تاریکی‌ها گرایش دارد و دارای دو بُعد است. بُعد مثبت و روشن «آنیما» که در رؤیاها و آثار هنری، به‌صورت معشوقی رؤیایی و آرمانی تجلی می‌کند و بُعد تاریک و سایه‌وار «آنیما» که جنبه فریبکار و ساحرانه و روسپیانه دارد. به گفته یونگ «از نمودهای منفی عنصر مادینه در شخصیت مرد، تمایل به کارهای زننده، ناپسند و زنانه است که همه چیز را بی‌ارزش می‌نماید. این نوع کارها همواره بر پیچ‌و-تاب‌های واقعیت تکیه دارند و سخت مخرّبند» (۱۳۸۷: ۲۷۴). همچنین، «عنصر مادینه، تجسم تمامی گرایش‌های روانی زنانه در روح مرد است. همانند احساسات، خلق‌وخوهای مبهم، مکاشفه‌های پیامبرانه، حساسیت‌های غیرمنطقی، قابلیت عشق شخصی و بیان احساسات نسبت به طبیعت» (همان: ۲۷۰).

در منظومه خورشید و مه‌پاره، مه‌پاره نمود کهن‌الگوی آنیمای مثبت است و ارغوان جادوگر، نمود آنیمای منفی است که قهرمان با رهنمودهای پیر خرد، او را نابود می‌کند. در این منظومه، اولین دیدار قهرمان با آنیمای مثبت، در شکارگاه اتفاق می‌افتد.

خورشید، روزی آهوئی زیبا را می‌بیند و در پی شکارش می‌رود، آهو می‌گریزد و بعدها به وجود آنیما هدایت می‌شود:

مستانه شکار دشت می‌کرد	پیکانه به دست، گشت می‌کرد
ناگه به کنار جلوه‌گاهش	افتاد بر آهو نگاهش
خورشید چو آن غزاله را دید	شد گرم به صید او چو خورشید

(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۱۵۰ - ۱۵۱)

یکی از کارکردهای وجود آنیما، پدیده عشق است. تجلی عاشقانه آنیما بر قهرمان، او را برای آغاز سفر کسب فردیت مهیا می‌سازد؛ زیرا از زاویه کهن‌الگویی «عشق موجب انسجام درونی وجود است، جسم و روان و خودآگاهی و ناخودآگاهی را هماهنگ می‌کند» (سرانو، ۱۳۷۶: ۱۴۱).

آنیما در فرایند فردیت قهرمان، نقشی کلیدی و محوری دارد و قهرمان را برای گذر از عقبه‌ها و سختی‌ها مهیا می‌سازد. مه پاره به منزله آنیما، در مقابل کام‌طلبی‌های خام و ابتدایی خورشید مقاومت می‌کند؛ چون می‌خواهد او آماده پذیرش مسؤولیت‌های خویش شود:

هر چند که شاه مُلک گیری	در حلقه زلف من اسیری
تیغ تو کجا و ابروی من	تُرک تو کجا و هندوی من
یک غمزه که من به کار بستم	هم پشت سپه تو را شکستم

(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۱۸۳)

آنیما در بزنگاه‌های حساس روحی و روانی ظاهر می‌شود و اصولاً با رهنمودهای آنیماست که مرد به کشف سرزمین‌های ناشناخته درون خویش نائل می‌شود.

آزمون خود یا تجربه تفرد بدون دیدار با آنیما یا فرشته دگرگون‌ساز درونی ممکن نیست. اگر این کهن‌الگوی دگرگون‌کننده فعال نشود و ندای خود را که فراخوان پیوستگی و یگانگی است، به قلمرو خودآگاه روان نفرستد، دو سویه روان همچنان از هم جدا و بی‌خبر خواهد ماند، تنش میان نرینگی و مادینگی از میان نخواهد رفت و «خود» تمام و کامل شکل نخواهد گرفت (یاوری، ۱۳۹۶: ۱۲۵).

آنیما با تجلی‌ها و رهنمودهایش، بارها خورشید را در آزمون‌های سخت فردیت‌یابی یاری می‌رساند. مه پاره به منزله آنیما و خورشید به منزله قهرمان مکمل یکدیگرند؛ زیرا

حتی در نام‌های هر یک، این وابستگی و درهم‌تنیدگی آشکار است، خورشید مظهر حیات و پویایی است و مه‌پاره - که مظهري از ماه است - نور و روشنایی خویش را از خورشید می‌گیرد. آنیما:

هرگاه ذهن منطقی مرد از تشخیص کنش‌های پنهان ناخودآگاه عاجز می‌شود، به یاری وی می‌شتابد تا آن‌ها را آشکار سازد. نقش حیاتی‌تر عنصر مادینه این است که به ذهن امکان می‌دهد تا خود را با ارزش‌های واقعی درونی همسان کند و راه به ژرف‌ترین بخش وجود برد (یونگ، ۱۳۸۷: ۲۷۸).

۴ - ۴. کهن‌الگوی مادر مثالی

در روان‌شناسی یونگ، کهن‌الگوی مادر به منزله حامی و پشتیبان قهرمان دارای جایگاه ویژه‌ای است. کهن‌الگوی مادر، جلوه‌های متنوعی دارد، به طوری که در موقعیت‌های گوناگون، در مصادیق متفاوتی چون آنیما، زنی مهربان و زیبارو، کنیز، دایه، پیرزن، درخت، زمین، چشمه و پری مهربان یاریگر ظاهر می‌شود. «هر غریزه و انگیزه یاری دهنده، هر آنچه مهربان است، هر آنچه می‌پروراند و مراقبت می‌کند، کهن‌الگوی مادر را تداعی می‌کند» (یونگ، ۱۳۹۰: ۲۴). در منظومه خورشید و مه‌پاره، «صبای» دایه، «مهر» مادر مه‌پاره، «گلرخ» مادر خورشید و «مه‌پری»، در حکم کهن‌الگوی مادر هستند که قهرمان را سر بزنگاه‌های بغرنج یاری می‌کنند. مادر مه‌پاره با بر شمردن اوصاف شگرف و زیبای خورشید، زمینه انکشاف روانی مه‌پاره را مهیا می‌سازد:

ایران که بهشت این جهان است خارش گل و باغ بی‌خزان است
در وی شاهی نشسته بر تخت دانا و جوان دل و جوان بخت
چون سرو بهشت، ناز پرورد نامش خورشید و لیک بهتر

(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۱۴۰)

یونگ در خصوص ویژگی‌های منحصر به فرد کهن‌الگوی مادر می‌گوید:
کهن‌الگوی مادر خصوصیات گوناگونی دارد که شامل نگرانی مادرانه و همدردی، قدرت جادویی مؤنث و خرد و تعالی وحی که موجب ارتقاء سطح منطبق می‌شود.

هر غریزه یا تمایل مفید، هر چیزی که خوش‌یمن است و هر چیزی که تسلی می‌بخشد و حمایت می‌کند، موجب رشد و باروری می‌شود، هستند (۱۳۹۷: ۱۰۰). همان‌طور که پیش‌تر گفتیم گلرخ، مادر خورشید، یکی از مصادیق کهن‌الگوی مادر مهربان است. هنگامی که خورشید از عشق مه‌پاره بیمار می‌شود، این دلداری‌های مادر اوست که او را تسکین می‌دهد. گلرخ به او می‌گوید من با افسون خویش او را نرم می‌کنم:

سحری پریانه بر طرازم او را به فسانه رام سازم
نرمش سازم به آتشین دم بر زخم دلت نهم چو مرهم

(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۱۶۶)

پس از زندانی شدن خورشید از سوی مرزبان، مه‌پاره جویای خورشید می‌شود؛ اما او را نمی‌یابد. در این میان «مهر» مادر مه‌پاره، در مقام کهن‌الگوی مادر یاریگر به او می‌گوید که ناپدید شدن خورشید از دسیسه‌های ارغوان (آنیمای منفی) است و مه‌پاره را به شکیبایی فرا می‌خواند:

می‌گفت که غم مخور در این حال کاخر روزت، درآید اقبال
این فتنه‌گری ز ارغوان است کو عاشق روی مرزبان است
یک چند بساز و صبر پیش آر کاگاه شوی ز سرّ این کار

(همان، ۱۹۴)

کهن‌الگوی مادر مثالی، با فراست ذاتی‌اش، هنگام تنگناها بر قهرمان ظاهر می‌شود و او را یاری می‌رساند، زیرا «مادر مظهر ناخودآگاه جمعی و چشمهٔ آب حیات است» (یونگ، ۱۳۹۰ ج: ۱۰۴).

پیش‌تر هم گفتیم که کهن‌الگوی مادر جلوه و تجلی‌های متنوعی دارد. «مه‌پری» یکی از این تجلی‌هاست. پس از ناپدید شدن مه‌پاره، پری‌ای به‌نام «مه‌پری» از کوه قاف و از جانب «مهر» مادر مه‌پاره، برای دیدن مه‌پاره به شهر گلخن می‌رسد و بر خورشید ظاهر می‌شود و او را از ربوده شدن مه‌پاره از سوی ساحران آگاه می‌سازد:

ناگه پری‌ای چو گل طرب کام از قاف رسید مه‌پری نام
چون یافت که آمدست خورشید او را تنها به خلوتی دید
خود را بنمود قصه سر کرد وز سر نهفته‌اش خبر کرد

(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۲۳۷)

پس از ربوده شدن مه‌پاره، قهرمان دچار پریشانی می‌شود؛ اما مه‌پری در مقام کهن‌الگوی مادر، یاریگر وی می‌شود. «از کارهای پریان، ارزانی داشتن صفات نیک، بخشیدن مال و نعمت به هر که بخواهند و پیش‌گویی و اشراف بر خواطر و اسرار غیب است» (ستاری، ۱۳۶۸: ۲۳۹).

۴ - ۵. پیر خرد

پیر خرد از کهن‌الگوهای برجسته یونگ است که در رؤیاهای افسانه‌ها و اسطوره‌ها نمودار می‌شود و هادی و حامی قهرمان در فرایند خویش‌شناسی است. به عقیده یونگ، قهرمان برای دست‌یابی به فردیت خویش به هدایت پیر نیازمند است. یونگ این کهن‌الگو را، پیرخرد می‌نامد که نموده‌های فراوانی دارد. وی می‌گوید:

پیر دانا در رؤیاهای در هیئت ساحر، طبیب، روحانی، معلم، استاد، پدربزرگ و یا هرگونه مرجعی ظاهر می‌شود. «روح مثالی» به‌صورت مرد، جن و یا حیوان، همواره در وضعیتی ظاهر می‌شود که بصیرت، درایت، اتخاذ تصمیم و برنامه‌ریزی و امثال آن ضروری است؛ اما شخص به‌تنهایی توانایی آن را ندارد. ... همیشه پیر وقتی ظاهر می‌شود که قهرمان به وضعی سخت و چاره‌ناپذیر دچار است (یونگ، ۱۳۹۰ ج: ۱۱۰ - ۱۱۲).

پیر خرد علاوه بر آنکه در شمایل انسانی خردمند ظاهر می‌شود، در هیئت حیواناتی نظیر گور، آهو و ... هم آشکار می‌شود. «پیر دانا در افسانه‌های خیالی در هیئت حیواناتی نظیر گرگ و خرس و شیر مجسم می‌شود» (مورنو، ۱۳۸۸: ۷۴). در ابتدای داستان خورشید و مه‌پاره، آهوئی که در شکارگاه بر خورشید ظاهر می‌شود و بعد او را به آنیما هدایت می‌کند؛ مظهری از کهن‌الگوی پیرخرد است:

آن آهوئی شیر گیر بی باک آمد به کنار چشمه چالاک

فرایند فردیت در منظومه خورشید و مه پاره... _____ صالح بوعدار و همکاران

خورشید خراب حال محزون در ماند از آن فریب و افسون
دید آینه طلعتی خجسته سروی ز کنار چشمه رسته

(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۱۵۲)

پیر خرد سر بزنگاه‌های حساس روحی بر قهرمان ظاهر می‌شود و او را یاری می‌کند تا فرایند کسب فردیت را آسان‌تر طی کند.

پیری که در خواب یا در حالت‌های وحی و الهام و اشراق ظاهر می‌شود و راه را در ظلمات بر جویندگان چشمه جاودانگی تن و روان آشکار می‌کند و یا خضری که در سپیده‌دمان در رهگذرهای «رفته و آب زده» گره از کارهای فرو بسته می‌گشاید، بازتابی از همین کارکرد جهان ناخودآگاهی است (یاوری، ۱۳۹۶: ۱۰۵).
پیر خرد در دربار بهرام شاه، در هیئت وزیر بهرام شاه، بر خورشید تجلی می‌کند. خورشید، ماجرای عشق خویش را برای وزیر تعریف می‌کند و او قول می‌دهد تا وی را یاری دهد:

این درد که سوزی از گدازش درمان من است چاره سازش
دل را به خیال غصه مگذار کز من آید گشاد این کار
هم یار تو را برایت آرم هم کام تو را ازو برآرم

(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۲۲۷)

پیرخرد با شگردهای منحصربه‌فردش مسیر فروبسته قهرمان را می‌گشاید. «این کهن‌الگو آن‌گاه پدیدار می‌شود که انسان، نیازمند درون‌بینی، تفاهم، پند نیکو، تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی است و قادر نیست به تنهایی این نیاز را برآورده کند» (مورنو، ۱۳۸۸: ۷۳). بر این اساس وزیر با سپاهی بزرگ به‌همراه خورشید و سعد و با داشتن اسم اعظم و نقش باطل‌کننده سحر، به‌سوی شهر گلخن می‌تازد. عین بلا و دیگر ساحران به‌سوی مرزبان و شهر گلشن می‌گریزند.

پیرخرد مظهر و عصاره‌ای از تمام توانایی‌ها و ویژگی شگرفی است که قهرمان در خلال مسیر کسب فردیت بدان نیازمند است؛ زیرا «مداخله پیر دانا، یعنی عینیت یافتن خودبه‌خود صورت مثالی؛ از آن رو ضروری است که اراده آگاهانه، تقریباً هرگز به‌خودی‌خود قادر به یکپارچه کردن شخصیت خود نیست» (یونگ، ۱۳۹۰: ب: ۱۱۵).

سرانجام، خورشید با سپاهی انبوه و با کمک وزیر بهرام شاه (پیرخرد) و با پشتیبانی رعد و مفتاح که امدادهایی غیبی محسوب می‌شوند؛ به سوی مرزبان لشکرکشی می‌کند و مرزبان را به همراه ارغوان و عین بلا شکست می‌دهد و سر از تنشان جدا می‌کند:

بگشود به مرزبان کمین را	بگرفت به دست، تیغ کین را
سر از بدنش فکند گستاخ	چون میوه که کس بریزد از شاخ
بر عین بلای فتنه‌گستر	گردید ز کینه، حمله‌آور
آویخت چو تیغ در هلاکش	افکند به خاک همچو خاکش
آورد به دست، ارغوان را	آن آفت کام عاشقان را
از تن ببرد سر به تیغش	افکند به خاک بی‌دریغش

(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۲۴۰ - ۲۴۱)

خورشید با مداخله به موقع پیرخرد، توانست بر سایه‌ها و انیمای منفی خویش (ارغوان) چیره شود و گامی دیگر در مسیر فردیت خویش بردارد. پیر خرد با توانایی‌های بی‌کرائش، توانست قهرمان را از بنیاد دگرگون کند؛ زیرا

پیرمرد فرزانه نماد دانش، اندیشه، بینش، خرد، هوش و بصیرت از یک سو و از سوی دیگر نشانه ویژگی‌های اخلاقی مانند خوش‌قلبی و همیاری است که موجب می‌شود شخصیت روحانی او از روشن‌دلی کافی برخوردار باشد (یونگ، ۱۳۹۷: ۲۶۳).

۴ - ۶. مرگ و تولد (نوزایی)

مرگ و تولد مجدد یکی از عناصر کهن‌الگویی مهم در نظریه کهن‌الگویی یونگ است که با نمادهایی چون چشمه، تاریکی و شب، قلعه، چاه و غار آشکار می‌شود. یونگ معتقد است که:

ولادت مجدد باید جزو اعتقادات اولیه بشر به حساب آید و کاملاً دور از دریافت حواس است و حقیقتی صرفاً روانی است که به‌طور غیرمستقیم و از طریق احکام شخصی به ما انتقال یافته و ناشی از دو نوع تجربه است: استعلائی حیات و دگرگونی فردی (۱۳۹۰: ۶۰).

در فرایند مرگ و تولد مجدد، خودآگاهی فردی گسترش می‌یابد. قهرمان در مسیر کسب فردیت خویش، با قبول مرگ و تولد مجدد و نمادین خود، پرده از امکانات بالقوه روح و روان خویش برمی‌دارد. در داستان خورشید و مه پاره، کهن‌الگوی مرگ و تولد دوباره، با حضور قهرمان در کنار چشمه و طواف بر گرد آن، نمادین شده است.

۴ - ۷. چشمه

چشمه از کهن‌الگوهای مطرح در باب مرگ و تولد دوباره در روان‌شناسی یونگ است. قهرمان با فرو رفتن در چشمه یا شست‌وشوی خویش در آن، از گذشته خود تطهیر می‌شود و خود را برای مسیر کسب فردیت مهیا می‌سازد. در این منظومه، خورشید برای شکار آهو به چشمه‌ای می‌رسد و در کنار آن، زیبارویی خفته می‌بیند؛ اما ناگهان زیبارو ناپدید می‌شود. او به گرد چشمه طواف می‌کند و از آن چشمه سروصورت خویش را می‌شوید. الیاده «چشمه و رود را مظهر قدرت و حیات و پایداری می‌داند» (۱۳۸۹: ۱۹۸):

آمد به طواف چشمه، تشنه در سینه به غصه خورد دشنه
از سوز درون شعله‌پرور کردی چو حباب آب بر سر
(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۱۶۳)

طواف خورشید بر گرد چشمه و شست‌وشوی سروصورت خود در آن، از مصادیق کهن‌الگوی مرگ و تولد دوباره است؛ زیرا چشمه «یکی از راه‌های تولد دوباره است؛ زیرا دارای قدرت تطهیر و تجدید حیات نوزایی است؛ زیرا آنچه در آب فرو می‌رود «می‌میرد» و آنکه از آب سر بر می‌آورد؛ چون کودکی بی‌گناه و «بی‌سرگذشت» است که می‌تواند، گیرنده وحی و الهام باشد» (همان، ۱۴۹).

۴ - ۸. کهن‌الگوی خویشتن

خویشتن^۴ از کهن‌الگوهای مهم و مرکزی اندیشه یونگ است. کهن‌الگوی «خویشتن، صورت مثالی مرکزی، صورت مثالی نظم، تمامیت شخصیت است. خویشتن به وسیله دایره، مربع، کودک، ماندالا و غیره نشان داده می‌شود. خویشتن کیفیتی است که از من

خودآگاه^۵ برتر است و نه تنها ضمیر آگاه، بلکه ضمیر ناخودآگاه را هم در بر می‌گیرد» (یونگ، ۱۳۷۸: ۴۱۲). دست‌یابی به خویشتن، هدف قهرمان است؛ زیرا وی به وسیله آن، به فردیت اصیل خویش می‌رسد.

کهن‌الگوی خویشتن، حاصل چالش‌های عمیق و بغرنج قهرمان برای آشتی میان خودآگاه و ناخودآگاه است. در جریان فرایند کسب فردیت، شخص پس از مبارزه با سایه‌های خویش، زدودن نقاب خود، آشنایی با آنیما و پیرخرد به خودآگاهی می‌رسد، سپس به تشخیص شخصیتی و روانی نائل می‌شود. یونگ معتقد است: «تفرد، یعنی تبدیل شدن به موجودی یکپارچه، تا آنجا که "فردیت" یکتایی درونی، نهایی و بی‌مانند، ما را در بر می‌گیرد، به معنای خویشتن خویش هست» (همان: ۴۰۹).

در این منظومه، خورشید - که برای کسب فردیت خویش سفری دورودراز و هولناک آغاز می‌کند تا با سایه‌ها و موانع و تضادهای درونی‌اش مواجه شود - نمودی از کهن‌الگوی «خویشتن» است؛ زیرا او توانست با هدایت پیر خرد، بر موانع و تضادهایش فائق آید و خودآگاه و ناخودآگاه خود را یکپارچه سازد. این یکپارچگی برای خورشید، از رهگذر کهن‌الگوی «عشق» مسیر شد؛ زیرا از زاویه کهن‌الگویی «عشق موجب انسجام درونی وجود است، جسم و روان و خودآگاهی و ناخودآگاهی را هماهنگ می‌کند» (سرانو، ۱۳۷۶: ۱۴۱).

ازدواج عاشقانه خورشید با مه‌پاره اوج تجلی کهن‌الگوی خویشتن است. «یونگ معتقد است که این وحدت روحی تنها با جوهر عشق محقق می‌شود؛ زیرا فقط در آن صورت است که شخص حاضر می‌شود به هر خطری تن در دهد» (همان: ۱۱۴). دریافت خویشتن و فردیت خورشید بدون یاری و هدایت پیرخرد و کهن‌الگوی مادر، هرگز میسر نمی‌شد.

۵. عناصر و نمادهای کهن‌الگویی

در روان‌شناسی یونگ، نمادها جایگاه ویژه‌ای دارند؛ زیرا ناخودآگاه معمولاً به زبان نمادین رؤیا، مکاشفه و اسطوره با ما سخن می‌گوید. از این روی، برای شناخت روان انسان و رفتن به لایه‌های ژرف ناخودآگاه او، رمزگشایی از این نمادها بسیار اهمیت

فرایند فردیت در منظومه خورشید و مه پاره... _____ صالح بوعدار و همکاران

دارد. «یونگ نمادها را سویه آشکار کهن‌الگوهای ناآشکار می‌داند و رؤیاهای عمیق و آفرینش‌های ادبی و هنری را زمینه تجلی و باز تافتن آنها» (یاوری، ۱۳۹۶: ۴۶). در داستان خورشید و مه پاره، نمادهای متنوعی به کار رفته است. نمادهایی که هر یک، نمودار فرایند فردیت قهرمان است و می‌توان از منظر کهن‌الگویی بررسی و تبیین کرد:

۵ - ۱. کهن‌الگوی اعداد

۵ - ۱ - ۱. عدد هفت

اعداد در اساطیر و ادیان سرشتی نمادین دارند.

عدد هفت، رمز باروری و جمع ضدین و نقض فسخ دوگانگی و ثنویت و در نتیجه، نماد وحدت و نمودار انسان کامل و خلقت بی‌نقص و اتحاد زن و مرد و پدر و مادر و درون و برون است؛ زیرا از جمع عدد چهار (زمین) که رمز مادینگی است و عدد سه (آسمان) که رمز نرینگی است، حاصل آمده است (ستاری، ۱۳۷۶: ۵۵). در منظومه خورشید و مه پاره، عدد هفت تجلی نمادین متنوعی دارد. در ابتدا، مه پاره پس از شنیدن نام خورشید و عاشق شدنش، هر «هفته» از عمان به ری می‌آید تا خورشید را ببیند:

هر هفته ز شوق جان بیمار رفتی به نظاره‌گاه دلدار
(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۱۴۹)

تجلی دیگر عدد هفت، هنگامی است که خورشید از شدت عشق مه پاره بیمار می‌شود و پدرش به صالح جادوگر فرمان می‌دهد تا عمارتی در کنار چشمه برای او بنا کند:

در مدت هفته‌ای ز ادراک سازند عمارتی چو افلاک
(همان: ۱۶۷)

تکرار عدد هفت و زمان یک هفته‌ای، دلالتی نمادین و نشان از اهمیت تکوین و فرایند فردیت قهرمان از رهگذر تکرار این عدد دارد؛ زیرا عدد هفت «قوی‌ترین همه اعداد نمادین، نشانگر وحدت سه و چهار، کامل شدن دایره و نظم مطلق است» (گورین، ۱۳۷۰: ۱۶۴).

۵ - ۱ - ۲. عدد چهارده

زمان دو هفته‌ای و عدد چهارده از اعداد نمادین دیگری است که در چندین جای منظومه خورشید و مه‌پاره و در مراحل مختلف به صورت موتیفی کهن‌الگویی و روان‌شناختی تکرار شده است و این دلالتی نمادین دارد. در منظومه خورشید و مه‌پاره، هرگاه قهرمان مرحله‌ای را پشت سر می‌گذارد و وارد مرحله نوینی از فرایند فردیت می‌شود، با زمان دو هفته‌ای (۱۴ روز) مواجه هستیم. عدد چهارده که از مجموع زمان دو هفته‌ای حاصل می‌شود و عدد هفت که در بطن آن مستتر است؛ نموداری نمادین از چرخه‌های تکامل و بلوغ است، از این روی، می‌توان عدد چهارده را گسترش عدد مقدس هفت دانست.

پس از اسارت مه‌پاره در چاه، صبا در دریاها سرگردان می‌شود و پس از مدتی به جزیره‌ای می‌رسد که خورشید و دایه در آنجا حضور دارند. صبا دو هفته در کنار خورشید در آن جزیره می‌ماند:

زین گونه در آن جزیره غم بودند دو هفته هر دو با هم
(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۲۰۶)

از دیگر تجلی‌های نمادین عدد چهارده، هنگامی است که خورشید، اسپر اشمر می‌شود و او با کمک و همراهی سعد از جزیره می‌گریزد. وی پس از دو هفته سرگردانی در دریای طوفانی به جزیره‌ای می‌رسد:

چون قرب دو هفته سیر کردند دل را فارغ ز غیر کردند
(همان: ۲۱۵)

همان‌طور که پیش‌تر هم ذکر کردیم، «چهارده» نماد تکامل است و در جای‌جای این منظومه برای نشان دادن فرایند تکامل معنوی قهرمان به کار رفته است. این عدد نمادین، بار دیگر پس از نابودی ارغوان، عین بلا و مرزبان به واسطه خورشید، آشکار می‌شود، به طوری که او پس از دو هفته طاق‌فرسا و اندوهبار، توانست مه‌پاره را پیدا کند:

هر گل که ز باغ تازه رُستی از گلرخ خود سراغ جستی
زین گونه چو برق و باد بشتافت تا آنکه پس از دو هفته‌اش یافت

(همان: ۲۴۲)

۵-۲. آب

آب، دریا و رود همواره در متون اساطیری و دینی از نمادهای مقدس بوده‌اند. در نظریه تحلیلی یونگ، آب یکی از نمادهای برجسته کهن‌الگویی است. «دریا مظهر ناخودآگاه جمعی است؛ چراکه زیر سطح درخشانش، ژرفنایی ناشناخته را پنهان کرده است» (یونگ، ۱۳۹۰ ج: ۷۶). در منظومه خورشید و مه پاره، کهن‌الگوی آب در مراحل مختلفی خودنمایی می‌کند. اولین دلالت نمادین کهن‌الگوی آب، ساکن بودن مه پاره در ماورای دریای عمان است؛ زیرا دریا نماد ناخودآگاهی است و ساکن بودن، آنیما را در عمق ناخودآگاهی نمادینه می‌کند. تجلی دیگر کهن‌الگوی آب، هنگامی است که مرزبان، خورشید را در قلعه‌ای در مرکز دریایی ترسناک زندانی می‌کند. «دریا مادر حیات و زندگی، راز نامتناهی بودن معنوی، مرگ و تولد و ابدیت امتداد زمان ناخودآگاه است» (گورین، ۱۳۷۰: ۱۷۵).

در جریان فرار خورشید و سعد از چنگال اشمر، مجدداً کهن‌الگوی آب ظاهر می‌شود و آن دو، در دریایی موج و سهمناک گرفتار می‌شوند:

ناگه ز قضای آسمانی موجی برخاست ناگهانی
چون کوه نمود، هر حبابی هر موج، نهنگ پر عتابی

(طیب قمی، ۱۳۸۸: ۲۱۵)

پیش‌تر هم گفتیم که دریا در روان‌شناسی یونگ، نماد ناخودآگاهی است و امواج نماد دیگری از عقبه‌ها و موانعی است که سایه‌وار بر قهرمان هجوم می‌آورند. دریا «مادر همه انواع حیات، راز معنوی و بی‌کرانگی، مرگ و حیات مجدد، بی‌زمانی و ابدیت و ضمیر ناخودآگاه است» (اسماعیل پور، ۱۳۸۷: ۲۱).

۶. نتیجه

امروزه نقد کهن‌الگویی و اسطوره‌ای، یکی از مهم‌ترین رویکردهای نقد ادبی است که می‌توان به‌مدد آن بسیاری از آثار را که ساختاری اسطوره‌ای و کهن‌الگویی دارند، تبیین و تحلیل کرد. منظومه خورشید و مه پاره، از جمله آثاری است که قابلیت نقد کهن‌الگویی دارد. در منظومه خورشید و مه پاره، نموده‌های بارزی از کهن‌الگوهای یونگ تجلی یافته است که تأثیر و نقش

ناخودآگاه جمعی را در آفرینش این اثر نشان می‌دهد. در این منظومه، کهن‌الگوهای آنیما، مادر و پیرخرد با تجلی‌های گوناگون خود، قهرمان (خورشید) را در مسیر خویشتن‌یابی و کشف روان خود یاری می‌رسانند.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که در مسیر فردیت‌یابی قهرمان، شخصیت‌ها و کهن‌الگوهای مختلفی برای هدایت و دستگیری او ظاهر می‌شوند. از جمله این شخصیت‌ها می‌توان به سعد، صبا، دایه، رعد و مفتاح، مه‌پاره (آنیما)، گلرخ و مهر (کهن‌الگوی مادر)، وزیر بهرام شاه (پیرخرد) و ... اشاره کرد. این شخصیت‌ها در تمام مراحل زندگی به فراخور عقبه‌ها و فرایند فردیت بر قهرمان تجلی می‌کنند و قهرمان را در چیرگی بر سایه‌ها و موانع، یاری و او را به مرحله بعد هدایت می‌کنند. در مرحله پایانی فرایند فردیت، «مهر» به منزله کهن‌الگوی مادر به پشتیبانی نیروهای غیبی همچون رعد و مفتاح و وزیر بهرام شاه به منزله پیر خرد، قهرمان را یاری می‌رسانند تا سایه‌های برجسته پیش‌روی خویش یعنی عین بلای جادوگر، مرزبان و آنیمای منفی (ارغوان) را از میان ببرد.

این پژوهش علاوه بر بررسی کهن‌الگوهای مهم و برجسته، به نمادهای کهن‌الگویی مطرح در منظومه خورشید و مه‌پاره پرداخته است. نمادهایی چون عدد هفت، عدد چهارده، آب و چشمه که هر یک نمودار فرایند فردیت قهرمان بوده و مسیر تعالی قهرمان و فراز و فرودهای روحی او را به خوبی نشان می‌دهند. در نتیجه باید گفت که متناسب با درون‌مایه کهن‌الگویی منظومه، تمامی شخصیت‌ها، مکان‌ها، عناصر و موتیف‌های منظومه، بُعدی کهن‌الگویی و نمادین دارند و بر ژرف‌ساختی اسطوره‌ای دلالت می‌کنند.

دیگر آنکه در این پژوهش نشان داده شد که مه‌پاره مصداق کهن‌الگوی آنیماست و نقش راهنما و میانجی را میان «من» و دنیای درونی، یعنی «خود» بر عهده دارد و هرگاه قهرمان در تنگناهای روانی قرار می‌گیرد، به یاری وی می‌شتابد تا به لایه‌های ژرف درونی خویش راه یابد. خورشید با کمک و دستگیری آنیما و کهن‌الگوی مادر و دیگر نیروهای مددکننده، توانست بر سایه‌هایش پیروز شود و مسیر انکشاف روانی خویش را هموار سازد، به نحوی که در پایان داستان، خورشید با کمک کهن‌الگوی مادر، توانست

فرایند فردیت در منظومه خورشید و مه پاره... _____ صالح بوعدار و همکاران

با مه پاره ازدواج کند و فرایند فردیت خود را به اوج و کمال برساند و تولدی دوباره بیابد.

در پایان، ذکر این مطلب ضروری است که طی کردن مسیر کسب فردیت، بی‌مدد قوای معنوی برای خورشید میسر نمی‌شد. امدادی که در منظومه عرفانی ما گاهی «پیر»، «خضر»، «منجی» نامیده می‌شود و در روان‌شناسی تحلیلی یونگ از آن با عنوان «پیر خرد» یاد می‌شود.

پی‌نوشت‌ها

1. carl gustav jung
2. shadow
3. Anima
4. self
5. conscious ego
6. ego

منابع

- اسماعیل پور، ابوالقاسم (۱۳۸۷). *اسطوره بیان نمادین*. تهران: سروش.
- اسنودن، روت (۱۳۸۸). *خودآموز یونگ*. ترجمه نورالدین رحمانیان. تهران: آشیان.
- _____ (۱۳۹۳). *یونگ مفاهیم کلیدی*. ترجمه افسانه شیخ‌الاسلام زاده. تهران: عطایی.
- الیاده، میرچا (۱۳۸۹). *رساله در تاریخ ادیان*. ترجمه جلال ستاری. تهران: سروش.
- پورمند، حسنعلی و رؤیا روزبهانی (۱۳۹۷). «تحلیل کهن‌الگوی الهی‌امه عطار (داستان زن صالحه)». *شعری پژوهی (بوستان ادب)*. س ۱۰. ش ۱. صص ۲۲ - ۴۴.
- ذوالفقاری، حسن (۱۳۸۶). «خورشید و مه پاره (بررسی و تحلیل بن‌مایه‌های داستانی، به همراه گزارش)». *علوم ادبی (دانشگاه ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم)*. س ۱. ش ۴. صص ۷ - ۳۲.
- ستاری، جلال (۱۳۶۸). *افسون شهرزاد*. تهران: توس.
- _____ (۱۳۷۶). *پژوهشی در قصه اصحاب کهف (داستان هفت خفتگان)*. تهران: نشرمرکز.
- سرانو، میگل (۱۳۷۶). *با یونگ و هسه*. ترجمه سیروس شمیسا. تهران: بدیهه.

سال ۸، شماره ۳۳، مرداد و شهریور ۱۳۹۹ _____ دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه

- شریفی ولدانی، غلامحسین و محبوبه اظهري (۱۳۹۱). «جمشید در گذر از فردانیت (نقد کهن الگویی داستان جمشید و خورشید اثر سلمان ساوجی)». *بوستان ادب*. س ۴. ش ۱. صص ۱۰۱ - ۱۲۲.

- شوالیه، ژان و آلن گبران (۱۳۸۷). *فرهنگ نمادها*. ترجمه سودابه فضایی. تهران: جیحون.
- طبیب قمی، میرزا محمد سعید (۱۳۸۸). *خورشید و مه‌پاره*. تصحیح حسن ذوالفقاری و جلیل اصغریان رضایی. تهران: چشمه.

- طلائی، مولود و همکاران (۱۳۹۵). «رابطه‌گونه روایی و شتاب منفی داستانی با کارکردهای زبان غنایی (مطالعه موردی: منظومه خورشید و مه‌پاره)». *نشریه ادب و زبان کرمان*. س ۱۹. ش ۳۹. صص ۱۱۰ - ۱۳۷.

- عبیدی نیا، محمدمیر و فریبا ملکزاده (۱۳۹۵). «بررسی ساختار روایتی داستان خورشید و مه‌پاره (بر پایه نظریه گریماس)». *انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران*. دانشگاه گیلان. د ۱۱. صص ۲۴۸۳ - ۲۵۱۴.

- کمپیل، جوزف (۱۳۹۶). *قهرمان هزار چهره*. ترجمه شادی خسروپناه مشهد: گل آفتاب.
- گورین، ویلفرد، ال و همکاران (۱۳۷۰). *رویکردهای نقد ادبی*. ترجمه جلال ستاری. تهران: اطلاعات.

- محمدی فشارکی، محسن و نسرين ستایش (۱۳۹۷). «تحلیل داستان گل و نوروز خواجوی کرمانی با تاکید بر فرایند فردیت یونگ». *زبان و ادبیات فارسی*. س ۲۶. ش ۸۵. صص ۱۶۱ - ۱۷۶.

- مورنو، آنتونیو (۱۳۸۸). *یونگ، خدایان و انسان مدرن*. ترجمه داریوش مهرجویی. تهران: نشر مرکز.

- میربلوچ زائی و همکاران (۱۳۹۴). «بررسی ساختار روایی خورشید و مه‌پاره براساس دیدگاه پراپ». *پژوهشنامه ادب غنایی دانشگاه سیستان و بلوچستان*. س ۱۳. ش ۲۵. صص ۱۸۴ - ۲۰۲.

- یاوری، حورا (۱۳۹۶). *روان‌کاوی و ادبیات (دو متن، دو جهان، دو انسان)*. تهران: سخن.
- یونگ، کارل گوستاو (۱۳۷۸). *خاطرات، رؤیاهای، اندیشه‌ها*. ترجمه پروین فرامرزی. مشهد: آستان قدس رضوی.

_____ (۱۳۸۶). *تحلیل رؤیا*. ترجمه رضا رضایی. تهران: افکار.

_____ (۱۳۸۷). *انسان و سمبل‌هایش*. ترجمه محمود سلطانی. تهران: جامی.

فرایند فردیت در منظومه خورشید و مه پاره... _____ صالح بوعدار و همکاران

- _____ (۱۳۸۹). روح و زندگی. ترجمه لطیف صدقیانی. تهران: جامی.
- _____ (۱۳۹۰ الف). روان‌شناسی ضمیر ناآگاه. ترجمه محمد علی امیری. تهران: علمی و فرهنگی.
- _____ (۱۳۹۰ ب). چهار صورت مثالی. ترجمه پروین فرامرزی. مشهد: آستان قدس رضوی.
- _____ (۱۳۹۰ ج). روان‌شناسی و کیمیاگری. ترجمه محمود به‌فروزی. تهران: جامی.
- _____ (۱۳۹۷). ناخودآگاهی جمعی و کهن‌الگو. ترجمه فرناز گنجی و محمدباقر اسماعیل‌پور. تهران: جامی.

References

- Campbell, J. (2017). *The hero with a thousand faces* (translated into Farsi by Shadi Khosrowpanah). Mashhad: Gol-e Aftab.
- Cerano, M. (1997). *C. G. Jung & Hermann Hesse* (translated into Farsi by Sirus Shamisa). Tehran: Badiheh.
- Chevalier, J. & Gheerbrant, A. (2008). *Dictionary of symbols* (translated into Farsi by Soudabeh Fazayeli). Tehran: Jeyhun.
- Eliade, M. (2010). *Treatise on the History of Religions* (translated into Farsi by Jalal Sattari). Tehran: Soroush.
- Guerin, W. (1991). *A handbook of critical approaches to literature* (translated into Farsi by Zahra Mahinkhah). Tehran: Etela'at Publishing.
- Ismailpour, A. (2008). *The myth of symbolic expression* (in Farsi). Tehran: Soroush.
- Jung, C. (1999). *Memories, dreams, reflections* (translated into Farsi by Parvin Faramarzi). Mashhad: Astan Quds Razavi.
- Jung, C. (2007). *Dream analysis* (translated into Farsi by Reza Rezaei). Tehran: Afkar.
- Jung, C. (2008). *Man and his symbols* (translated into Farsi by Mahmoud Soltanieh). Tehran: Jami.
- Jung, C. (2010). *L'ame et la vie* (translated into Farsi by Latif Sedghiani). Tehran: Jami.
- Jung, C. (2011a). *Psychology of the unconscious* (translated into Farsi by Mohammad Ali Amiri). Tehran: Elmi va Farhangi.
- Jung, C. (2011b). *four archetypes* (translated into Farsi by Parvin Faramarzi). Mashhad: Astan Quds Razavi.
- Jung, C. (2011c). *Psychology and alchemy* (translated into Farsi by Mahmoud Behfrozi). Tehran: Jami.

- Jung, C. (2017). *The archetypes and the collective unconscious* (translated into Farsi by Farnaz Ganji and Mohammad Baqer Ismailpour). Tehran: Jami.
- Mir Balochzai, I. Barani, M. & Jahantigh, M. (2015). A study of the narrative structure of Xorshid and Mahpareh based on Propp's perspective. *Journal of lyrical Literature, University of Sistan and Baluchestan*, 13(25), 184-202.
- MohammadiFesharaki, M. & Setayesh, N. (2017). Analysis of KhajaviKermani's Gol and Nowruz story with emphasis on Jung's individualism process. *Bi-Quarterly Journal of Persian Language and Literature*, 26(85), 161-176.
- Moreno, A. (2009). *Jung, Gods and Modern Man* (translated into Farsi by Dariush Mehrjui). Tehran: Markaz Publishing.
- Obeidinia, M. & Malekzadeh, F. (2016). A study of the narrative structure of the story of Xorshid and Mahpareh: based on Grimas' theory. *Iranian Association for the Promotion of Persian Language and Literature. University of Gilan*, 11, 2483-2514.
- Pourmand, H. & Roozbehani, R. (2018). Analysis of the divine archeology of Attar's letter (story of a righteous woman). *Journal of Poetry Research (BustanAdab)*, 10(1), 22-44.
- Sattari, J. (1989). *The charm of Shahrzad* (in Farsi). Tehran: Toos.
- Sattari, J. (1997). *Research in the story of the companions of the cave (The story of the seven sleepers)* (in Farsi). Tehran: Markaz Publishing.
- SharifiValadani, Gh. & Azhari, M. (2012). Jamshid in the passage of unification (ancient critique of the story of Jamshid and the sun by Salman Savoji). *BustanAdab Magazine*, 4(1), 101-122.
- Snowden, R. (2009). *Teach yourself Jung* (translated into Farsi by Nooruddin Rahmanian). Tehran: Ashian.
- Snowden, R. (2014). *Jung key concepts* (translated into Farsi by Afasaneh Sheikh al-Islamzadeh). Tehran: Atak.
- TabibQomi, M. (2009). *Xorshid and Mahpareh* (edited by Hassan Zolfaghari and JalilAsgharian Rezaei). Tehran: Cheshmeh.
- Talaei, Moloud, MohammadReza Nasr Esfehiani, TaherehKhoshhal, and Hussein AghaHusseini. (2016). The Relationship between narrative and the negative acceleration of a story with the functions of linguistic language (case study: The system of Xorshid and Mahpareh). *Kerman Literature and Language Magazine*, 39(19), 110-137
- Yavari, H. (2017). *Psychoanalysis and literature (Bi-text, Bi-world, Bi-human)* (in Farsi). Tehran: Sokhan.
- Zolfaghari, H. (2007). Xorshid and Mahpareh (review and analysis of fictional themes, along with the report). *Literary Sciences*, 1(4), 7-32.